

Cum^(să) îmbătrânim?

coordonator Marina Dumitrescu

Arta de a îmbătrâni frumos,
întinerind duhovnicește.

ieromonah Agapie Corbu

Dragul meu, frumosul pe care îl citeau cei
vechi pe chipul unui monah
autentic este altceva
decât frumosul lumesc...

NIMENI SĂ NU DISPREȚUIASCĂ

TINEREȚEA TA¹

Ploaia pătrunzătoare, ceața tot mai groasă, venirea întunericului și întețirea unei furtuni promițând să țină mult m-au făcut să mă abat din cărarea ce duce la una din mănăstirile athonite din latura sudică a Sfântului Munte, ca să mă adăpostesc la chilia unor prieteni duhovnicești. De cum am trecut pragul, m-au izbit fumul înmiresmat de tămâie și cântările molcome de îngropăciune: unul dintre membrii binecuvântatei obști se săvârșise din această viață. Nu știam că noaptea pe care urma s-o petrec în priveghi la capul duhovnicescului meu prieten, Părintele Anastasie, avea să fie o mistagogie în cele ale vieții și ale morții, într-un fel o ultimă binecuvântare lăsată de el. Acest lucru s-a datorat, în primul rând, prezenței insuflete

¹ Îndemnul Sfântului Pavel către fiul său, Timotei.

a Părintelui T., Starețul Chilei, intrat și el binișor în al optulea deceniu de viață, pe care i-a trăit îngropat în cărți, în liniște și în rugăciune, precum și unui sprintar profesor universitar de studii clasice de la Atena, fiu duhovnicesc al Părintelui T., cu care ne cunoșteam din vedere, așa cum doar în micile comunități, cum e obștea aghiorită, poți să te știi cu toți, fără să fi vorbit vreodată cu unii. Trupul părintelui răposat se afla în bisericuța Chilei și tot aici se citea cu rândul Psaltirea. Până să ne vină sorocul în biserică, ședeam la vorbă și cafele în salonul care găzduia deja o selectă discuție, potrivită cu locul și cu împrejurările. Când am intrat, clasicistul tocmai își încheia în cheie filosofică intervenția, cine știe când începută, conchizând cu apăs că „nu ne mai rămâne decât acel μελέτη θανάτου sau, cum spun latinii, *memento mori*“. Tăcerea grăitoare, plină de nerostite și neliniștitoare subînțelesuri, lăsată peste cei prezenți, fu tulburată de răspunsul Părintelui T.:

– Iubite frate, pentru noi, monahii, întreaga viață este o pregătire tocmai pentru acest binecuvântat moment al morții, fiindcă acum plecăm la Cel dorit. De aceea, precum simțim cu toții, atmosfera are aici, pe lângă întristarea omenească datorată despărțirii de un frate iubit, și ceva pascal, ceva din bucuria lui Hristos cel Înviat, pe care sufletul Părintelui Anastasie ne-o mijlocește... De altfel, fratele nostru cel mutat de aici, deși trecuse de 80 de ani, avea un suflet tânăr, viu, strălucitor.

– Iertați-mă, Părinte, interveni clasicistul, dar cum credeți că a izbutit acest lucru, pe care l-am observat și eu și pentru care, mărturisesc acum și public, îl cam invidiam?...

– Dragul meu prieten, tinerețea sufletească a Părintelui Anastasie a fost rodul viețuirii sale călugărești pline de acrivie. Mărturisesc că în virtutea căutărilor filosofice pe care le-am avut înainte de a părăsi lumea și de a veni la mănăstire, m-au preocupat și pe mine, ca pe atâția alții

„care datori sunt cu o moarte“ (aici, profesorul clipi cu înțeles), problemele legate de ea și de vârsta la care, de obicei, se întâmplă: bătrânețea. De-a lungul timpului, răspunsurile pe care mi le-am dat la aceste întrebări s-au succedat, s-au nuanțat, s-au îmbogățit și s-au sedimentat, îngăduindu-mi ca acum, la cei aproape 90 de ani ai mei, să-mi reformulez problema, sfârșind prin a mă întreba cum să ne păstrăm până la cea mai adâncă bătrânețe tinerețea, *acea* tinerețe pe care ne-a dăruit-o Hristos. De când mă știu m-a uimit faptul că Hristos condiționează puțința primirii în dar a împărăției cerurilor de starea sufletească nevinovată, candidă, senină și fără de răutate a copiilor. Or, experiența arată că majoritatea oamenilor, odată cu înaintarea în vârstă, se acresc, ajung indispuși, veșnic nemulțumiți, cicălitori, cu ticuri, pisălogi, obsedați de boli reale sau închipuite, vânând mereu un ascultător care să-i înțeleagă, să-i compătimească, să accepte că lumea de azi nu mai știe încotro se îndreaptă, că totul s-a pervertit și nimic nu mai e ca pe vremuri... Din păcate aceasta e starea sufletească, sumbră, în care-și așteaptă „mântuirea“... Pe de altă parte, observ că nu trebuie să ai o sută de ani și o mie de boli ca să fii spiritualicește ratat astfel și de aceea îndrăznesc să spun că bătrânețea căreia Hristos nu-i făgăduiește împărăția este o așezare sufletească independentă de vârsta biologică, denumire sintetică a unei întregi ciurde de boli sufletești, duhovnicești și, după caz, trupești. Noi, monahii, folosim de aproape două mii de ani cuvântul „călugăr“ (καλόγερος), care înseamnă „bătrân (γέρον) frumos (καλός)“, și oricine poate vedea că îl atribuim fără zgârcenie și monahilor tineri. Lucrul acesta arată că frumusețea și bătrânețea la care ne raportăm și despre care vorbim în călugărie sunt altceva decât cele lumești, călugăria nefiind decât o „bătrânețe frumoasă“.

– Iertați-mă că vă întrerup, interveni clasicistul, dar ce-l face pe acest „bătrân”, care, din câte înțeleg, poate avea orice vârstă, să fie „frumos”? Întreb în virtutea unui interes maxim pe care problema frumosului l-a răscolit în mine dintotdeauna, așa cum sunt format și adăpat din izvoarele mereu primenitoare ale Antichității.

– Dragul meu, frumosul pe care îl citeau cei vechi pe chipul unui monah autentic este altceva decât frumosul lumesc, pe care îl putem socoti însă pregător pentru cel dintâi. De fapt, vechea aspirație a iubirii de frumos și de bine pot spune că și-a găsit împlinirea în creștinism, mai cu seamă în monahism, zămisitorul scrierilor filocalice, aceste culegeri de învățături practice și contemplative care caracterizează un mod de viață frumos duhovnicește, țâșnit dintr-o neostoită iubire de frumos dumnezeiesc. Or, în acest context, frumosul duhovnicesc, tinerețea în Hristos, viața duhovnicească, nemurirea sufletului, împărăția cerurilor nu sunt decât denumiri diferite ale aceluiași realități și trăiri. Puși în fața acestor înălțimi ameițitoare, noi, monahii, ne simțim adânc nevrednici, dar, după cum spune un Părinte filocalic, Sfântul Nil Ascetul, „nevrednic fiind, crede că te vei mântui; nesimțitor (ἀναίσθητος) fiind însă, nu aștepta să te mântuiești”. Cred că îmi vei da dreptate, ca profesor de clasice, că nu forțez întru nimic limba greacă dacă-l voi traduce pe ἀναίσθητος drept „lipsit de simț pentru frumos”. Cine oare e acest „nesimțit” dacă nu omul în care frumosul nu mai are niciun ecou, în care frumosul duhovnicesc și-a ratat întruparea, adică tocmai acei bătrâni ajunși ridicoli prin credința că o vestimentație țipătoare, o viață agitată și un vocabular șmecheresc înșală anii și alungă moartea. Frumosul filocalic, singurul care îi face pe monahi călugări, corespunde unei logici adânc încrustate în sufletul omenesc, în cutele sale cele mai vechi și mai nobile, pe care frumosul, când ni se înfățișează, ni le atinge, le pune în

vibrație, le armonizează. Frumosul are deci o înrudire cu Logosul-Hristos, cu rațiunea vie care străbate întregul univers, făcându-l cosmos, adică podoabă. De aceea frumosul nostru filocalic, pe care îl cultivăm în toate detaliile vieții noastre monahale, care ne face „bătrâni frumoși” sau, dacă vrei, „bătrâni veșnic tineri”, se adapă din Logosul etern al lui Dumnezeu, făcând prezente prin har frumusețile originare ale lumii, așa cum a ieșit ea din mâinile Creatorului ei.

– Oare, în acest context calofil, zise clasicistul ridicându-se înflăcărat de pe scaun, n-am putea traduce grecescul „Ποιητής” din *Crez de-a dreptul* cu „Poet”? „Poetul tuturor celor văzute și nevăzute”, declamă profesorul într-o stare vecină cu extazul.

– Bunule amic, rosti părintele T., oftând adânc, prezența binecuvântată a Frăției Tale este mai mult decât binevenită, întrucât deschide discuției noastre orizonturi luminoase. Traducerea dumitale, de bună seamă interpretativă, relevă totuși sensuri dulci, care dormitează în culcușul cuvântului. Într-adevăr, privind creația lui Dumnezeu și mai cu seamă omul, în dinamica devenirii sale filocalice, putem afirma că toate cele văzute și nevăzute alcătuiesc împreună un poem. Aș adăuga la cele spuse că, pentru noi, monahii, adevărat bătrân poate fi numit doar cel care și-a folosit viața reușind să ajungă, după spusele lui Pavel, la „măsura vârstei deplinătății lui Hristos”, Care, să nu uităm, a murit tânăr. Așa se face că avem în cărțile noastre monahale oximoroane precum „copil bătrân” și „tânăr bătrân”, prin care sfinții autori îi arată pe tinerii cu înțelepciune duhovnicească de bătrân. Așa erau numiți Sfinți ca Eftimie, Macarie sau Sava cel Sfințit. Constatarea aceasta ne confirmă faptul că bătrânețea, pentru noi, creștinii, denumeste de fapt apropierea de vârsta deplinătății duhovnicești, pe care, ca să fim cinstiți, nu tocmai mulți dintre cei cu pletele cărunte au și atins-o.

– Dar ce ne face să atingem această vârstă, și tânără, și bătrână deopotrivă? Și apoi, ce legătură au toate acestea tocmai cu *Filocalia*?

– Iubitul meu, în primul rând, *Filocalia* întrupează cultura creștină a luptei pentru actualizarea tuturor laturilor și latențelor pozitive înnăscute sau primite ca dar de la Dumnezeu. În condițiile actuale ale omenirii adamice, i-aș zice eu, sau a „vârstei de fier“, cum poate că ai numi-o dumneata, lupta este constitutivă firii noastre. Depinde cum și pentru ce o ducem, deoarece bunurile duhovnicești, ba chiar și cele culturale, nu se păstrează ca un tezaur, ci se recuceresc zi de zi prin lupta ta cu tine însuși, prin care îți menții și suplețea sufletului, și tăria lui, păstrând condițiile ca harul să-ți împărtășească acea tinerețe filocalică de care am amintit. Iată ce spune un text filocalic din secolul V: „Osteneala privegherilor îl bucură pe cel ce o rabdă.“ Pentru a denumi această bucurie câștigată cu osteneală, autorul folosește substantivul foarte precis τέρασις, care denumeste genul de bucurie atinsă în urma unei strădanii duse cu nădejdea împlinirii scopului. Așadar, toată strădania și lupta noastră duhovnicească au amestecate în ele bucuria și de aceea nu ne îmbătrânesc, ci, în mod paradoxal, ne întineresc, ne odihnesc, ne dau aripile mereu înnoite ale vulturului, cum zice Psalmistul. În al doilea rând, nimic altceva nu ne dăruiește o asemenea tinerețe decât asumarea cât mai deplină a stilului de viață filocalic, întrupare practică a învățăturii lui Iisus. De fapt, întreaga *Filocalie* gravitează în jurul temei practice a rugăciunii, în special a rugăciunii lui Iisus. Mulțumită *Filocaliei*, pe care, în acest context, aș numi-o „arta de a îmbătrâni frumos, întinerind duhovnicește“, ajungem să-L cunoaștem prin rugăciune și contemplație lăuntrică pe Dumnezeu ca Tată al nostru și, în aceeași măsură, să și devenim în mod real copii ai Lui, cum ne spune Sfântul Clement Alexandrinul. Cei care-L cunosc

astfel pe Hristos sunt înnoiți din zi în zi prin har, spre deosebire de cei care nu-L cunosc decât cel mult intelectual, nicidecum eclezial, sacramental, ascetic, mistic... Așa că, pe măsură ce sporesc cu vârsta și cu trecerea anilor în experiența duhovnicească și în cunoașterea lui Hristos, adevărații creștini întineresc, trăindu-și pururi viața cu „Pruncul cel tânăr”, uniți cu El, hrăniți de El, povățuiți de El.

– Preacuvioase, unele dintre ideile și expresiile Sfinției Voastre îndrăznesc să spun că mi-l evocă pe Hesiod, cu oamenii vârstei de aur și de argint, mereu tineri, trăind într-un timp inalterabil, fără bătrânețe, fără moarte, în nemijlocita apropiere a Divinității, în contrast cu cei de fier, care se nasc deja „cărunți la tâmple”, roși de boli, de trudă, de neliniști. Oare tinerețea filocalică de care vorbeți ar fi un corespondent creștin al fericitelor vârste de aur și de argint hesiodice, iar bătrânețea sumbră de care aminteți să fie expresia vârstei de fier? Vă întreb asta pentru că am citit întotdeauna în acest mit al vârstelor o alegorie a degradării treptate a omenirii.

– Nu m-aș grăbi să identific tinerețea noastră filocalică, pe care o atingem trăind creștinește și evanghelic, nici cu cea a oamenilor de aur, nici cu cea a celor de argint. De ce? Pentru că primii aparțin unei stări oarecum paradiziace, similare celei de dinainte de păcat, cum am spune noi, iar ceilalți întrupează o tinerețe imatură, de copil mereu ascuns în fustele materne, de care-l scapă doar moartea. De aceea nici tinerețea aceasta infantilă, a oamenilor de argint, niciodată coptă la minte, nu poate fi o soluție în căutarea unei îmbătrâniri frumoase sau măcar rezonabile.

– Atunci, poate că vă sunt pe plac eroii..., zise cu subînțeles profesorul.

– Într-un anume sens, da. Ei sunt luptători și mor pentru o cauză dreaptă, întotdeauna în luptă. Dar, dacă nu mă înșală memoria, ei sunt o excepție, pentru că de la Hesiod

însuși încoace toți oamenii se înscriu în vârsta de fier, această existență ambivalentă, unde răul e amestecat cu binele, omului fiindu-i rânduit efortul de a alege liber și conștient ceea ce este bun, drept și frumos și de a lupta pentru ele. Aici zace de fapt și cheia tinereții...

– Dar Hesiod, zise profesorul, profețește că, spre sfârșitul istoriei, oamenii vârstei de fier nu vor mai face astfel de alegeri și că omenirea va intra într-un declin sumbru, ajungându-se la o răzvrătire universală împotriva ordinii firești a lucrurilor, la o lume întoarsă pe dos, cu ierarhia valorilor răsturnată, când regulile vieții firești vor fi înlocuite cu altele, ale uneia nefirești, așa încât viața în care binele putea să compenseze încă răul, cum este vârsta de fier la începutul ei, va deveni treptat un univers negativ, în care nu mai întâlnim decât dezordine, răul în stare generalizată și un timp cu totul îmbătrânit.

– Starea actuală a lumii arată limpede că, așa cum suntem chinuiți de tot felul de suferințe, trăim deja în vârsta de fier, dar încă putem alege binele și lupta pentru el. Din câte am înțeles eu din Hesiod, pe care l-am citit în tinerețe, la capătul vârstei de fier nimeni nu va mai duce „lupta cea bună“, ci vor fi toți supuși domniei luptei rele, „emulației viciilor“, vorba lui Tacitus. Ce vrea să însemne asta, cred că știi, ca un filolog clasicist ce-mi ești: o epocă a umanității, dacă o mai putem numi așa, în care cuvântul omenesc va avea doar forma minciunii, a vorbelor înșelătoare și a sperjurului, dreptatea nu va mai fi respectată, prietenia nu-și va mai găsi niciun loc în inimile muncite de invidie, nevinovații vor fi declarați vinovați, iar vinovații ridicați în slăvi, tot ce e mai abject în natura umană fiind socotit virtute, ideal, ajungând să fie cultivat științific de o societate organizată așa ca să ocrotească răul, promovat de legi absurde și oferit ca „educație“, ocrotind impostura și prostia. De altfel, un semn al acestei faze istorice îl poți

constata și dumneata: eliminarea programată a studiilor clasice din școală și din universități. Iar odată cu ferecarea sub obroc a clasicismului greco-roman, și educației creștine îi va lipsi fatalmente acea treaptă pe care, pășind, dobândești o imagine deplină și de adâncime asupra Tradiției noastre.

– Așadar, credeți că Hesiod, și odată cu el clasicismul întreg, are ceva de spus pentru noi, creștinii, care avem Scripturile Sfinte ale prorocilor și ale apostolilor?

– Până la un punct și într-un anume fel, de bună seamă. Dar mai cred că, în cele din urmă, tot noi, având lumina revelației, avem ce să le spunem lui Hesiod și clasicilor și să le ducem gândul mai departe acolo unde ei inevitabil s-au poticnit. Spun asta, iubite frate în Hristos, deoarece socotesc că scrierile filocalice ne oferă nouă, cu toții oameni ai vârstei de fier, atât criteriile teoretice ale unor alegeri corecte, cât și metodele practice prin care ne putem împărtăși de viața dumnezeiască a lui Iisus, ca să ieșim astfel din șuvoiul care târăște cu sine totul spre moarte, pieire, deznădejde. În acest sens, observ că tinerețea filocalică la care m-am referit sau bătrânețea tânără și frumoasă, întrupată de acei monahi ajunși și „călugări“, mai sunt de găsit în spațiul bisericesc, acolo unde ni s-a dăruit de la Dumnezeu tot ceea ce și-ar fi dorit, poate, Hesiod și alții ca el. Ca să închei cu acest mit hesiodic al vârstelor, atât de grăitor de altminteri, aș face o paralelă cu mișcarea liturgică de înconjurare a Sfintei Mese sau a bisericii, mișcare realizată întotdeauna împotriva acelor de ceasornic și a mișcării soarelui pe cer. De aici putem conchide că noi, creștinii, ne naștem ca tot omul: bătrâni, vechi, ba chiar morți, însă prindem viață abia prin Botez, înviind cu Hristos. Apoi, în măsura în care, trăind filocalic, asimilăm darul și harul Botezului, întinerim. Spre deosebire de mișcarea naturală a firii, care se naște tânără, se maturizează, îmbătrânește și se stinge...

– Părinte T., nu credeți că discuția noastră riscă să se abată prea mult pe făgașuri filosofice și teologice, în timp ce realitatea plină de freamăt a vieții, așa cum este ea sedimentată în conștiința celor vârstnici ca experiență, este minimalizată, printr-un fel de, iertați-mă, maximalism filocalic atemporal?

– De bună seamă, frate drag, că o astfel de primejdie idealistă, și deci nerealistă, ne pândește, dacă nu știm să corelăm viziunea teologică cu datele vieții. Adevărul despre problema semnalată de dumneata, așa cum îl văd eu la vârsta mea, este că multlăudata experiență a bătrânilor nu trebuie privită ca un „depozit“ de cunoștințe căpătate prin trai îndelungat, ci mai degrabă ca o aptitudine a minții și o vivacitate a duhului și a spiritului de a sesiza complexitatea tot mai cuprinzătoare și mai adâncă a lumii, a încrengăturii întâmplărilor, a proceselor duhovnicești, sociale și individuale. Or, acest tip de experiență și de valorificare a ei este și o urmare a prezenței dinamice a harului dumnezeiesc și se opune viziunii de tip rigid și scolastic, încremenit și încremenitor, zelotist și fanatic, în care totul e redus la principii fixe, imuabile și crude. Experiența de viață a celor care au îmbătrânit frumos mi se pare a fi o viziune bogată și dinamică, optimistă și flexibilă asupra lumii de aici și de dincolo, asupra vieții și morții, asupra credinței și necredinței, asupra binelui și răului, o viziune în care prezența vie și activă a lui Dumnezeu e de domeniul evidenței, al certitudinii, formată treptat și conștientizată la răstimpuri, într-o viață trăită în lupta pentru întruparea practică a idealului desăvârșirii.

– E oare acest ideal doar pentru călugări?

– Nicidecum! Socotesc, iubite prieten, că doar acest ideal al desăvârșirii, așezat ca țintă finală – dureros de intangibilă, dar irezistibil de atrăgătoare –, poate să dea tinerețe și

dinamism întregii noastre existențe pământești. Ca să-ți dau un exemplu din lumea ta, l-aș aminti pe Petrarca, părintele umanismului creștin apusean, care recunoaște că a avut din naștere anumite daruri pe care deprinderile tinereții biologice le-au cam corupt.

– „Adolescentia me fefellit, iuventa corripuit, senecta autem correxit. (...) Adolescentia et voluptas vana sunt“, recită spontan, din memorie, clasicistul.

– Cum bine spui, vârsta matură i-a dezvăluit lui Petrarca crudul adevăr că plăcerea și tinerețea trăită fără minte și fără Dumnezeu sunt lucruri zadarnice, dar Domnul îi dă omului libertatea chiar să rățăcească pe căi lăturalnice, pentru a se cunoaște mai bine și a-și înțelege, măcar la bătrânețea fizică, destinul dumnezeiesc. Dacă ne mai gândim și la faptul că, pentru acei umaniști, tinerețea ținea până la 50 de ani, putem înțelege că maturitatea gândirii și spiritului lăudate de Petrarca încep să se suprapună cu ceea ce noi numim astăzi „a treia vârstă“. Dorul după tinerețe care răzbate din unele creații ale sale nu exprimă un urlet de durere după ceva definitiv pierdut, ci dorința trăirii din plin a vieții, cu elan și energie tinerească, dar potrivit cu noua viziune căpătată în decursul anilor.

– Cum se împacă atunci această viziune optimistă și atrăgătoare pe care mi-o propuneți cu mult lăudata $\mu\epsilon\lambda\acute{\epsilon}\tau\eta$ $\theta\alpha\nu\acute{\alpha}\tau\omicron\nu$ sau „memento mori“, de care v-am mai întrebat, dar încă nu mi-ați răspuns? Nu ne paralizează ea? Nu ne încremenește într-un fel de contemplare inactivă a inevitabilului sfârșit pământesc, din care ne străduim cu artificii de tot felul să eliminăm spaima?

– Iubite frate, în toate școlile spirituale antice și în toate culturile vechi întâlnim procedee care mimează moartea: zăvorârea într-un cavou sau o peșteră, asceza tăcerii absolute pentru anumite răstimpuri, schimbarea numelui etc. Această mimare a morții a fost punctul esențial al cultelor

inițiatice din Antichitate, când oamenii căutau cu disperare calea către nemurire și fuga de moarte. Până și un filosof ca Platon, sub înrâurirea orfismului, în care întâlnim prima oară această formulă, a simțit nevoia să pornească la drum folosindu-se de ceea ce numea „al doilea fel de navigare“, adică pe calea care duce la lumea imaterială. Așa că formula de care amintea trebuie privită în contextul în care în Antichitatea precreștină exista simțământul unei deficiențe originare a omului, pe care o putem depăși prin moartea înțeleasă ca salt în alt plan al existenței, nealterat sau restaurat. În acest context trebuie înțeleasă omniprezența lui μελέτη θανάτου, de la orfici până la autorii filocalici, dar și a diferitelor sale interpretări. Așa cum spiritul uman nu a putut suporta intensitatea trăirilor la care îl duceau creațiile tragicilor greci, tot așa nici intensitatea înțelesului autentic al lui μελέτη θανάτου, de exersare efectivă a morții și, prin aceasta, a unei vieți noi, nu a putut fi nici înțeles, nici suportat de omenire în plinătatea sa.

– Într-adevăr, răspunse clasicistul, vechile tragedii ale lui Eschil produc o sfâșiere lăuntrică pe care n-o mai găsim la cele ulterioare, ale lui Euripide, terminate mai toate în chip fericit.

– Ceva similar s-a petrecut și cu μελέτη θανάτου, care, de la înțelesul său originar de „exersare a morții“, ca salt în alt plan al vieții, superioară calitativ, a ajuns o simplă chestiune de înduișoare și emoționare psihologică, în care imaginația are rolul precumpănitor, așa că „memento mori“ nu mai trimite la vechiul înțeles, tare, datorită căruia „Părinții cei vechi numesc pustnicia o exersare a morții“.

– Într-un fel, îndrăznesc să spun, în lumina celor discutate, Părinte, că *Filocalia* duce mai departe gândul nerostit al lui Socrate, care, bând cucuta, le spunea prietenilor săi: „E vremea să plecăm: eu ca să mor, iar voi, ca să trăiți.

Care dintre noi se îndreaptă spre un bine mai mare nu știe nimeni altcineva decât Zeul.“

– Se prea poate să-i fi plăcut și lui să citească din scrierile noastre filocalice. De altfel, noi, creștinii, trebuie să învățăm „să murim față de păcat“, ca să „umblăm întru înnoirea vieții“, câtă vreme „cu cât omul nostru din afară se trece, pe atât se înnoiește cel lăuntric“ și este „viu pentru Dumnezeu“. Aceasta este calea spre Viață, spre tinerețe, spre nemurire.

Când discuția pe care am relatat-o ajunse aici, ușa salonului s-a întredeschis lăsând să răzbată o cântare din înmormântarea călugărilor: „Fericită este viața pustnicilor, a celor întraripați de dumnezeiescul dor.“ Am părăsit anticamera discuțiilor despre tinerețe și bătrânețe, despre viață și moarte, pentru a merge în bisericuța Învierii, rumegând în taină răspunsurile părintelui T. la întrebarea care îmi stăruia în minte, ca un ecou socratic: Cine oare pornește pe o cale mai fericită: frumosul bătrân prohodit acum, sau noi, prohoditorii, care încă luptăm pentru a cuceri tinerețea?

Cuprins

TEODOR BACONSCHI	
Crisalida învierii	9
Pr. EMANOIL BĂBUȘ	
Îmbătrânirea: acceptarea și înțelegerea propriei existențe	19
MAGDA CÂRNECI	
Îmbătrânesc tinerește	31
RUXANDRA CESEREANU	
Ridurile din colțul gurii duc spre o insulă	41
PAVEL CHIRILĂ	
Îmbătrânesc, deci trăiesc	49
Ieromonah AGAPIE CORBU	
Nimeni să nu disprețuiască tinerețea ta	57
IOANA COSTA	
Anii țeptoasei	73

MIRCEA DEACA	
De la film la Colectiv	79
MARINA DUMITRESCU	
Paradoxul cel de toate zilele.....	91
AUGUSTIN IOAN	
Îmbătrânind	105
SORIN LAVRIC	
Bătrânețea mistică.....	115
ANCA MANOLESCU	
Un timp-spațiu de așteptare.....	121
MIRCEA MIHĂIEȘ	
Bătrânețea. Mod de întrebuițare	129
DAN C. MIHĂILESCU	
Vremea pasiunilor, nu anticamera morții	153
COSTION NICOLESCU	
În căutarea devenirii întru asemănare.....	165
ALEXANDRU PAPILIAN	
Et alors?	183
RADU PARASCHIVESCU	
Înțelepciune și ActivForte.....	193
IOANA PÂRVULESCU	
Inelele vieții.....	203

NICOLAE TZONE

„Despre bătrânețe propriu-zis
nu credeam să-nvăț a scrie vreodată...” 209

MARIUS VASILEANU

Selfie cu vârsta reală 223

MARINA VAZACA

Un joc al vârstelor la Bruges..... 233

MATEI VIȘNIEC

Iluzia de a îmbătrâni frumos 243

SEVER VOINESCU

„Nu am nimic împotriva bătrâneții mele!” 251

Despre autori.....271